

absynt
prokletí/reportéři

Wojciech Jagielski

Modlitba za déšť

„Můj syn ti zabil otce.
Ty jsi dnes zabil dva
z mých synů. Myslím,
že účty byly srovnány.“

absynt

Wojciech Jagielski Modlitba za déšť

přeložila Michala Benešová

Prokletí reportéři
Absynt 2018

Piotrovi

0 50 100 km

TURKMENISTÁN

Amudarja

Termez

Mazár-e Šaríf

BAMJÁN

Herát

Harirúd

AFGHÁNISTÁN

Hilmand

Kandahár

Hamún

ÍRÁN

HILMAND

KANDAHÁR

Kvéta

Dušanbe

UZBEKISTÁN

TÁDŽIKISTÁN

Pandž

Chodža Bahauddin

Kundúz

BADACHŠÁN

Baghlán

Salangský tunel

údolí
Pandžsír

Čarikár

KUNAR

KAPÍSA

Kábul

NANGARHÁR

Kábul

Džalálábád

Indus

Péšávár

Chajbarský
průsmyk

Islámábád

Ghazní

PAKTÍJA

CHÓŠT

PÁKISTÁN

PAŇDŽÁB

Copyright © by Wojciech Jagielski
All rights reserved.
Published by arrangement with Instytut
wydawniczy Znak Sp. Z o. o., Kraków, Poland

Cover Art © Pavlína Morháčová
Translation © Michala Benešová

ISBN 978-80-8203-063-4

Ten pocit mám pokaždé, když překračuji afghánskou hranici. Nezáleží na tom, zda jde o Chajbarský průsmyk, nehybný ve své skalnaté zmrtvělosti, nebo o mohutnou Amudarju, neustále kam-si spěchající a rozbouřenou.

Když se přibližuji k hranici, narůstá ve mně obtížně vysvětlitelné, ale neochvějné přesvědčení, že tato hranice vytyčuje nejen prostorové, ale i časové rámce, že když jsem se rozhodl pro tuto cestu, vstupuji do zcela odlišného a nepochopitelného světa, kde jsou veškerá dosavadní logická i etická kritéria naprosto neuplatnitelná. Nikoli cizí, protichůdná a nepřátelská, ale neuplatnitelná. Vytrácí se vnímání času, ačkoli se zdá, že ten plyne všude stejně rychle, mizí víra v neměnnou následnost událostí, logickou syntézu i lidského génia, jenž nám, jak se sami domníváme, umožnil zkrotit přírodu.

Stačí stoupnout jednou nohou na druhý břeh řeky, dovolit, aby se nám za zády zavřela železná brána hraničního přechodu v městečku Torkham v Chajbarském průsmyku, a po bytostné jistotě, že člověk (a jen on) rozhoduje o tom, kam a za jakým cílem se vydá, nezůstane ani památka. Když stojíte na opačném břehu, víte, že hraniční poplatek, jehož zaplacení po vás přece nikdo nevyžadoval, znamenal souhlas s tím, že se vydáváte do neznáma. Zůstává vám jen pokora, naděje a víra, že všechno dobře dopadne. Musí dopadnout.

Jaro přišlo i tentokrát dřív než obvykle. Plné prachu, ještě teplejší a sušší než ta předchozí, už beztak výjimečně horká a suchá. Popelavá oblaka nabízela jen stín. Na tmavomodrém nebi se shlukovala, bobtnala, mohutněla očekáváním, ale nepřinášela vytoužený déšť, jenž by mohl vzkřísit pořád ještě doutnající, avšak pozvolna vyhasínající život.

Tak strašlivé a dlouhotrvající sucho nikdo nepamatoval. Řeka protékající Kábulem, obvykle bystrá a ledová, vyschla tak, že si místní kupci na hliněné krustě jejího koryta rozeřádali mezi potůčky a kalužemi stánky. Ženy tam za svítání chodily s prádlem. Lidé upírali svůj ztrápený zrak ke skalnatým vrcholům obklopujícím město a vyhlíželi sněhobílé kupy předznamenávající naději. Avšak i uprostřed zimy, za nocí mrazivé a přes den mírné a bezmračné, zvěstovaly reza-
vě hnědé horské hřebeny kolem města jedině potíže.

Město, po válce zničené a vydrancované, zaplnily tisíce vyhladovělých ubožáků bez domova, uprchlíků ze zpusť-
tošených vsí. Slunce vysušilo studně, vesničanům z úpatí Hindúkuše spálilo políčka a kočovníkům putujícím přes vyprahlou pustinu mezi Pamírem, Sulajmánským pohorím a Herátem vybil stáda. Pole pšenice, bavlny a kukuřice uschla na troud, stejně jako rýžoviště, tráva na loukách, a dokonce i slunečnice se sezamem. Půdu pokryla několik palců silná vrstva prachu a řece Amudarje vytyčující severní hranici země se znovu nedostávalo vody, aby mohla dotéct až k Aralskému jezeru vysychajícímu uprostřed pouště.

Překvapení rolníci a pastýři oněmělí bolestí mohli jen odevzdaně sledovat pozvolnou smrt všeho, co bylo až dosud jediným důvodem jejich existence. Zbaveni své role, nebo možná od ní osvobození, se bezradně a bezmyšlenkovitě vydávali do měst, jako by tam mělo dojít k jejich zmrtvýchvstání. Do měst však nepatřili, nebylo tam pro ně místo.

Města ostatně umřela už dávno, ze všeho nejdřív. Pustla, obyvatelé je opouštěli. Nedokázali se přizpůsobit novému životu, který jim vnutili vojáci vítězné armády přicházející z liduprázdných pouští a skalnatých hor. Vojáci právě zvítězili v boji o moc, ovšem na rozdíl od všech svých předchůdců nezůstali jen u obsazení Kábulu jakožto válečné trofeje, ale zavedli v něm právo, jímž se dosud řídili ve svých pouštních oázách a které mělo podle jejich emíra jednou provždy zbavit města hříchu.

Ve městech tak ale nikdo žít nechtěl anebo neuměl. Jako první utekli spisovatelé, myslitelé, učenci a hudebníci, po nich inženýři, lékaři, studenti, dokonce i žáci středních škol. Zůstali jen uprchlíci z vesnic, ztracení, nejistí a cizí. Těm se dalo snadno vládnout, nebyli však k ničemu, když se ukázalo, že tento nový život následující Boží příkazy není definitivním řešením.

Z nejchudších provincií Fárjáb a Ghór, stejně jako z hornatého Badachšanu na východě, začaly přicházet zvěsti o tajemné epidemii způsobující paralýzu. Vyvolávaly ji jedovaté byliny, které hladoví lidé vhazovali do kotlíků spolu s brouky a jedli k večeři. Ženám vysychalo mléko v prsou a z mužů, kteří se dožili čtyřicítky, se stávali starci.

Mlčky umírající vesnice a městečka postupně ovládly krysy, které se v celých hejnech stahovaly do lidských příbytků a hledaly tam potravu. Špinavé a rozcuchané děti, připomínající spíš potouchlé duchy z pohádek kočovníků než lidské bytosti, sledovaly hlodavčí stopy, pátraly po jejich

úkrytech a pak rozhrabávaly krysí doupata, aby si z nich odnesly zrní nastrádané na zimu.

Vesničané, kteří se už dávno zbavili veškerého majetku, aby za něj nakoupili jídlo, teď prodávali poslední ubohé zbytky – rodinné památky, oblečení, zemědělské nástroje, dokonce i střechy domů, zárubně dveří nebo okenní rámy. Když ani to nestačilo, prodávali vlastní děti. Nakonec se sami dostávali do otroctví, sloužili jako záruka, že splatí půjčku poskytnutou bohatým feudálem nebo překupníkem drog.

Poslední naděje upínali k cizincům, kteří z neznámých důvodů přicházeli s pomocí pokaždé, když Afghánistán postihla nějaká pohroma. Onoho jara se však zahraniční dobrodinci neobjevili. Místo darů měli pro Afghánistán a afghánské vládce jen slova nejhlubšího odsouzení.

Pobouření vyvolal emírův edikt příkazující stržení soch představujících živé bytosti. Emír pokládal sochy, malby a fotografie lidí za modlářské, jejich autoři si podle něj uzurpovali výsadní právo Boha. Afghánští vládci ničili sochy, z nichž mnohé představovaly tisíce let staré památky. Vysloužili si tím pověst barbarů nehodných soucitu.

„Co jsme zavinili, že nás trestáte odmítnutím pomoci?“ ptali se hrdí Afghánci, kteří by jinak raději zemřeli, než aby otevřeně prosili o almužnu. „Copak je to naše vina, že máme takové vládce? My jsme si je nevybrali!“

V tisícileté afghánské historii nebyl žádný vládce vynešen na trůn z vůle svých poddaných. Šáhové, emíři, králové, prezidenti i premiéři se dostávali k moci pomocí válek či zákeřných vražd. Poddaní mohli leda doufat, že vládce bude moudrý, spravedlivý a milosrdný.

Emír, jednooký Umar, rozkázal podříznout a obětovat sto krav a jejich maso rozdělit mezi lid. Aspoň tím se mu chtěl odměnit za trpělivost, s jakou musel ve své zemi tolik let snášet hříšné sochy. Zároveň tím Umar toužil vykoupit před Nejvyšším vlastní viny, zejména hanebné zpoždění, s nímž

se on sám a jeho bohabojní ministři pustili do svrhávání modlářských pomníků.

„Měli jsme tolik věcí na práci, že jsme záležitost soch neustále odkládali na později,“ vysvětloval mi ve své pracovně ministr kultury mulla Kvadratulláh Džamal, mohutný dlouhovlasý vousáč s očima začerněnými uhlím, rozpačitý jako hříšník stojící před svým zpovědníkem. „Teď chceme všechno napravit.“

V Kábulu bylo za úsvitu podříznuto dvanáct obětních javovic, na nádvoří prezidentského paláce, který emír ani ne navštívil a rovnou ho nařídil přenechat svému premiérovi. Až tak pohrdal městem, které označoval za příbytek hříchu a zla. Zkrvavení řezníci porcovali velkými noži blýskajícími se na slunci maso na kilogramové kusy a vojáci v černých turbanech je rozdávali mezi chudinu shromážděnou u řeky před Modrou mešitou. Na ukřižovém tržišti si však lidé oběti ani nevšimli. Jen na krátký okamžik přerušila horečnaté hemžení. Balíčky s masem vmžiku zmizely v lidském moři.

Mullové v mešitách nařídili lidem, aby se modlili za déšť. Místo naděje však modlitby přinesly věřícím pochybnosti, a ještě větší zoufalství. Lidé začali naznačovat, že Nejvyšší jejich prosbám nenaslouchá, protože se na ně rozhněval a seslal jim sucho.

Když začaly ve městech smečky rozzuřených divokých psů útočit na děti a zbloudilé pocestné a z horských údolí spálených sluncem přiletěly houfy sarančat, jali se Afghánci zvažovat své skutky a hledat v nich provinění. Mnozí z nich nakonec připouštěli, že Nejvyšší možná má důvod, proč je tak surově trestá.

Ve vzduchu byl cítit neklid, iracionální a prchavé, zato však silné přesvědčení, že se blíží apokalypsa – nevyhnutelná, protože měla přijít z vůle Prozřetelnosti.

Mluvílo se o válce. Ne o té, která trvala už čtvrt století a udělala z Afghánistánu nejchudší zemi světa. Mluvílo se o nové válce, mnohem hrozivější, která měla jako bouřkový mrak teprve přijít z hor.

Mluvíli o ní cestovatelé a kupci z karavan, kterých stále ubývalo, jediní poslové přinášející zprávy ze vzdáleného světa, jehož existence si afghánský emír pohrdající vším, co bylo cizí a jiné, rozhodl naprosto nevšímát. Afghánistán řízený jednookým Umarem, vesnickým mullou, se schoval hluboko do své schránky primitivních předsudků a představ jako obrovská želva ukrývající se ve svém krunýři před vším nebezpečným, nejistým a neznámým.

Příchozí ze vzdáleného světa věstili velkou válku, která tentokrát neměla utichnout ani v měsíci svatého půstu, ramadánu, ba ani v radostný den *Íd al-fitr*, který ramadán ukončuje. V ten den se mají lidé navzájem dělit o odpuštění, modlitbu, zamyšlení, radost a dárky, aby tak uctili okamžik, kdy prorok Mohamed obdržel z rukou Nejvyššího posvátnou knihu Korán.

Na první pohled nepodstatné, sotva postřehnutelné detaily se postupně začaly skládat v jeden temný, zlověstně logický celek. Zima, která bývala v Afghánistánu obdobím úlevy od bojů, nepřinesla v tomto roce klid. Byla výjimečně

krátká a mírná, nezasypala sněhem horské průsmyky, nepřipoutala lidi k jejich domovům. Jako by sama příroda chtěla dát afghánským bojovníkům, kteří v zimě válčili neradi a nebyli v tom dobří, příležitost bojovat bez přerušení.

Ke konci jara došlo ve skalnatém Badachšanu k zemětřesení s katastrofálními následky. Pohřbilo stovky vesnic a tisíce lidí. Ti, co přežili, přísahali, že se hory údajně pohnuly, vytržené z klidu výbuchy atomových bomb o neuvěřitelné síle v indickém Rádžastánu a pákistánském Balúčistánu.

Lidé si také všimli, že se Afghánistánu začali vyhybat stěhovaví ptáci. Divoké kachny, jeřábi, pelikáni a plameňáci, kteří si na podzim cestou ze sibiřských stepí do teplých krajů jižní Asie zvykli přelétávat nad afghánskými horami, už nemohli dál snášet hluk střelby. Možná předvíдали příchod velké války. V každém případě změnili své trasy. Zbaveni pocitu bezpečí, možnosti odpočinku a spánku po namáhavé cestě, a dokonce i šance uhasit žízeň (když lidé zaujatí válkou nedávali pozor, vysály pouště sladkovodní jezera a pohltily dubové i cedrové lesy poskytující stín), vyměnili obvyklou kratší trasu přes Afghánistán za delší, ale bezpečnější pouť přes Írán. Ze země uprchli orli, sokoli, pávi, sněžní levharti, pumy, vlci, lišky, dlouhosrstí jaci i hyeny, jako by ji chtěli na nějaký čas přenechat pouze lidem. Nebo se možná báli zůstat v ní spolu s lidmi.

Válkou strašili afghánského emíra cizinci, kteří ho pokládali za nebezpečného barbara ohrožujícího jejich pořádek a žebříček hodnot, podle nich dokonalý, a tedy vhodný k zavedení v jakémkoli koutě světa.

Emír je však neposlušal. Měl v plánu vytvořit v poušti kolem Kandaháru spravedlivý a ideální stát řídit se Božími zákony, po vzoru dokonalého společenství věřících, jaké před půldruhým tisícem let stvořil prorok Mohamed a o němž píše Korán i súry. Chtěl vrátit čas, vzkřísit minulé. Pustil se do díla, které zůstávalo nenaplněným snem desítek

vládců, filozofů, fantastů i šilenců. Emír však nebyl ani filozof, ani fantasta. Možná právě proto tak upřímně a vroucně věřil, že právě jemu se to podaří.

Před ním se o něco podobného se stejnou neochvějnou sebejistotou, vlastní lidem bez komplexu méněcennosti, pokoušeli jiní afghánští vůdci lavírující mezi krajnostmi a odmítající vše, co neodpovídalo ideálu, co se při první zkoušce ukázalo jako chyba nebo co vyžadovalo sebemenší ustoupení od utopických představ.

Vedli nekonečné války proti něčemu, nikdy ne za něco. Ve výsledku tak mají na svědomí neuvěřitelnou, v dějinách jen málo vídanou zkázu. Tím, že Afghánci – obvykle nevědomky – odmítali kompromis a zůstávali věrní ideálům, zároveň způsobili, že se jejich život stal nesnesitelný a jejich země se proměnila v apokalyptické bitevní pole.

Cizince, kteří emíra odsuzovali a vyhrožovali mu válkou, však nejvíc rozeznilo, že ve své zemi hostil nejružnější psance a revoluční živly. Ti – stejně jako on – pohrdali současným pořádkem a odmítali jej. Afghánský vládce zkrátka ignoroval uznávané zákony a zvyky, jeho hosté však proti nim chtěli bojovat na život a na smrt.

Ve svých úkrytech v pouštích a skalnatých horách Afghánistánu vymýšleli plány spiknutí, převratů a revolucí. Tady se školili ve vražedném řemesle. Odtud se vydávali na daleké krvavé výpravy, aby v Arábii, Africe, Evropě a Americe vyhazovali do povětří budovy, potápěli turistické lodě i válečná plavidla, unášeli letadla a vraždili politiky, které považovali za zrádce a bezbožné tyrany. Tady se také skrývali před trestem a pomstou té části světa, kterou nazývali Velkým satanem a které přísahali smrt.

Emír nedokázal pochopit, jak si nepřátelsky naladění cizinci mohou dovolit žádat, aby tyto psance nejen odmítl přijmout, ale aby je také vydal jejich soudům. Vznášeli požadavky, ale nenabízeli nic na oplátku, dokonce ani uznání

faktu, že je legitimním vládcem Afghánistánu. Nepochopený a osamocený emír začal ze všech neúspěchů a chyb obviňovat ty, kteří stáli proti němu. Naopak ty, kteří ho chválili, povzbuzovali a podporovali, pokládal za své nejbližší a nejdražší přátele a bratry. Proto u sebe hostil celosvětově hledané zločince, kteří ho obdivovali – někteří upřímně, jiní z čistého kalkulu, aby se mohli dál těšit jeho pozornosti a pohostinství. „Nezaleknu se vašich hrozeb,“ odpovídal cizincům stále zatvrzelejší emír. „Nebojím se ničeho, protože má věc je svatá. Nezřeknu se sebe a jsem připraven utkat se s kýmkoli, klidně i s celým světem.“

Nejspíš až do konce nevěřil, že k válce, která přímo uprostřed teplého a slunečného podzimu dopadla na jeho zemi, skutečně dojde. Už na jaře ho zvědové informovali o záhadných příchozích z Ameriky, kteří se bůhvíodkud objevili v příhraničních provinciích Kúnar, Paktíja a Kandahár a burcovali proti emírovi vůdce paštunských kmenů. O nutnosti vzpoury je přesvědčovali pomocí kufrů naplněných až po okraj penězi (po deseti tisících dolarů v každém) a satelitními telefony, jediným zařízením, pomocí něhož se dalo bez nutnosti vysílání zvláštních posílů zjistit, co se děje v sousedním údolí či oáze, navázat spojení a domluvit se s jinými vůdci. Zvědové emíra informovali, že většina vůdců si ochotně ponechala telefony, ale rozhořčeně vrátila peníze, které měly být bohatou odměnou za budoucí vzpouru a podporu samozvance vybraného cizinci. I přes tyto uklidňující zvěsti emír prohlásil, že uzavírá afghánské nebe všem letounům.

Oblíbená černá barva ostře zdůrazňovala nezvyklou, téměř asketickou bledost emírovy tváře. Dlouhý černý vous bez sebemenšího náznaku šedin, černý turban a oči zvýrazněné po vzoru proroka Mohameda uhlem dodávaly jeho tváři ponurý a zároveň majestátní výraz. Pravidelné ušlechtilé rysy narušovala jen ošklivá jizva táhnoucí se přes pravý oční důlek, zničený před mnoha lety.

V místnosti, jakémsi trůnním sále, nebylo žádné vybavení kromě vzorovaných koberců pokrývajících udusanou podlahu a polštářů rozmístěných podél stěn. V dobách, kdy byl ještě obyčejným partyzánským velitelem, úřadoval vsedě na podlaze. Když se prohlásil emírem, jeho vojáci umístili do pokoje nízkou postel, na které celé dny sedával jako na trůně a odpočíval.

Když se v pouštním Kandaháru prohlásil emírem (zaštiťoval se přitom nejposvátnější relikvií – pláštěm, který kdysi patřil samotnému Mohamedovi), navíc nikoli emírem Afghánistánu, ale všech muslimů na světě, tedy chalífou, dědicem Prorokových dědiců, mnozí znalci Písma neskrývali pobouření, že si takový jednoduchý člověk, plebejec a nepříliš vzdělaný venkovský mulla osobuje titul chalífy. Neváhali ho nazvat uzurpátorem a samozvancem. A dokonce i rouhačem!

Imámové a ulemové mu nedokázali odpustit, že uprostřed noci rozkázal vojákům vynést z podzemí svatyně plášť proroka Mohameda utkaný z vlny beránka obětovaného